

Sygn. akt II CSK 799/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 października 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)

SSN Marcin Krajewski

SSN Kamil Zaradkiewicz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa "F."

Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

przeciwko Wspólnocie Mieszkaniowej (...) w S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 30 października 2020 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 26 kwietnia 2018 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok w pkt. II oraz poprzedzający go
wyrok Sądu Okręgowego w S. z 26 lipca 2016 r., sygn. akt I C (...) w zakresie, w jakim wyrok ten nie został uchylony w pkt. I zaskarżonego wyroku i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego i apelacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powódka „F.” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością wniosła o zasądzenie nakazem zapłaty od pozwanej Wspólnoty Mieszkaniowej (...) w S. kwoty 352.020,31 zł wraz z ustawowymi odsetkami tytułem wynagrodzenia z zawartej między stronami umowy o roboty budowlane. Powódka nadto wskazała, że w przypadku wniesienia sprzeciwu lub skierowania sprawy na drogę postępowania zwykłego wnosi o zasądzenie od pozwanej na swoją rzecz kwoty 250.519,40 zł tytułem kary umownej wraz z odsetkami od 5 maja 2007 r.

Pozwana Wspólnota Mieszkaniowa (...) wniosła o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od Powódki na rzecz pozwanej kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy oddalił powództwo w całości. Pozwana w celu ograniczenia wydatków związanych z ogrzewaniem budynków oraz podgrzaniem ciepłej wody zrezygnowała z usług osiedlowej ciepłowni i postanowiła zbudować własną kotłownię w dotychczasowym pomieszczeniu węzła cieplnego. Planowała również przeprowadzić termomodernizację budynku pozwanej. Inwestycja miała zostać sfinansowana ze środków własnych oraz uzyskanych z kredytu w Banku (...) wraz z premią termomodernizacyjną. Powódka jako administrator nieruchomości Pozwanej uzyskała zgodę zakładu gazowniczego na wykorzystanie dotychczasowej infrastruktury gazowej na zasilenie planowanej kotłowni, a także wymagane w tym zakresie dokumenty, co pozwalało na podjęcie inwestycji bez dodatkowych kosztów i zwłoki. Powódka jednocześnie miała pełnić rolę administratora i wykonawcy. Jako administrator dokonała wyboru inspektora nadzoru inwestorskiego.

Strony 21 września 2004 r. zawarły umowę o wykonanie robót budowlanych w oparciu o program zadań inwestycyjnych, audyt energetyczny i przeprowadzone negocjacje. Przed zawarciem umowy sporządzano projekty umowy, które były podpisywane przez osoby reprezentujące strony. W ramach projektu umowy z 21 września 2004 Powódka jako wykonawca zobowiązała się do wykonania w budynku wielorodzinnym (...) 94 A-K w S. określonych prac termomodernizacyjnych, tj. modernizacji instalacji centralnego ogrzewania,

wymiany kotłów na kondensacyjne, wymiany instalacji c.w.u. wraz z izolacją i cyrkulacji c.w.u., montażu zaworów podpionowych, docieplenia stropodachu, ocieplenia ścian zewnętrznych, wymiany okien w jedenastu klatkach schodowych. Wykonawca zobowiązał się wykonać przedmiot umowy zgodnie z projektami budowlanymi, dokumentacją projektowo-techniczną, wykonanym audytem, złożoną ofertą oraz obowiązującymi normami i przepisami prawa. Przedmiot umowy miał zostać wykonany z materiałów i urządzeń dostarczonych przez Wykonawcę. Strony ustaliły końcowy termin wykonania robót termomodernizacyjnych na 31 maja 2006. Zadaniem końcowym miało być ocieplenie ścian zewnętrznych. Terminy zakończenia poszczególnych zadań określać miał harmonogram do umowy. Terminy uzależnione były od posiadania środków własnych i terminu uruchomienia kredytu termomodernizacyjnego. Zadania termomodernizacyjne wskazane w ramach wymienionych zadań realizowane i finansowane miały być w ramach udzielonego kredytu z premią termomodernizacyjną. Do czasu udzielenia kredytu rozpoczęta miała być realizacja części zadań, zaś pozostałych - po uruchomieniu kredytu. Na realizację pierwszych z nich wykonawca otrzymać miał zaliczkę w wysokości 250.519 zł. Pozostałe wynagrodzenie za te zadania, do czasu uzyskania kredytu, miało być płacone w ratach w po 17.400 zł miesięcznie. Łączna wartość robót wynosić miała 1.252.597 zł brutto. Wykonawca udzielił gwarancji na wykonane roboty na okres 3 lat, na zamontowane urządzenia wg gwarancji poszczególnych producentów; a na jedną z instalacji - 10 lat.

Zgodnie z aneksem nr 1 do powyższego projektu umowy przedmiot zamówienia został uzupełniony o dodatkowe prace, które w ramach poszczególnych zadań wykonawca zobowiązał się przeprowadzić. Tego samego dnia strony zawarły jednak w formie pisemnej umowę o wykonanie robót budowlanych na podstawie programu zadań inwestycyjnych - termomodernizacyjnych, audytu energetycznego i przeprowadzonych negocjacji. Na podstawie umowy Powódka jako wykonawca zobowiązała się do wykonania w budynku wielorodzinnym Pozwanej określonych zadań, tj. budowy kotłowni opalanej paliwem gazowym wraz z przyłączem gazowym oraz wymiana instalacji c.o. wraz z grzejnikami i montażem zaworów powrotnych, wymiany instalacji c.w.u. i z. w. oraz cyrkulacji, docieplenia stropodachu. Strony ustaliły wynagrodzenie

brutto za wykonanie poszczególnych zadań, wskazując kwoty za każdą z prac, a także formy rozliczenia finansowego oraz terminy ich płatności oraz terminy wykonania poszczególnych robót (zadań). W umowie zawarto także postanowienia przewidujące kary umowne za zwłokę w wykonaniu przedmiotu umowy, usunięciu wad stwierdzonych przy odbiorze oraz za odstąpienie od umowy z przyczyn niezależnych od wykonawcy, za zwłokę w przeprowadzaniu odbioru końcowego oraz za odstąpienie od umowy przez zamawiającego z przyczyn niezależnych od wykonawcy.

W dniu 1 lutego 2005 r. komisja złożona m.in. z kierowników budowy i inspektorów nadzoru, po obejrzeniu wykonanych robót stwierdziła, że są one zgodne z Warunkami Technicznymi Wykonania i Odbioru Robót Budowlano - Montażowych.

Przeprowadzone zostały z wynikiem pozytywnym próby szczelności instalacji oraz wystawiona pozytywna opinia kominiarska dotycząca instalacji wentylacyjnej i kominowych. Komisja stwierdziła, że prace zostały wykonane na podstawie projektu budowlanego oraz z materiałów mających wymagane atesty i aprobaty. Istniejące usterki wymienione w osobnym załączniku wykonawca zobowiązał się usunąć do 9 marca 2005 r. Komisja przekazała kotłownię do użytku. W czasie odbioru nie było wykonane wyciszenie, w tym sufitu kotłowni, nie były też położone kafle. W dniu 4 kwietnia 2005 r. komisja stwierdziła, że wymieniono piony instalacji wodnej zimnej, ciepłej i cyrkulacji z rur stalowych na rury PP oraz wykonano izolację rur otuliną. Jakość prac została oceniona jako dobra. Nie odnotowano usterek, niedoróbek lub braków. Komisja ponadto stwierdziła, że prace zostały wykonane zgodnie z technologią i założeniami, a pod pionami założono zawory regulacyjne i przeprowadzono prawidłowo regulację działania. Prace zostały wykonane z materiałów wykonawcy. Komisja postanowiła odebrać roboty i przekazać w użytkowanie Pozwanej. Z kolei w dniu 13 września 2005 r. komisja stwierdziła, że wymienione zostały poziomy instalacji wody zimnej, ciepłej i cyrkulacji z rur stalowych na rury PP zgrzewane oraz wykonano izolację rur. Komisja oceniła, że prace zostały wykonane zgodnie z technologią i założeniami. Roboty zostały odebrane przez komisję i przekazane Wspólnocie. Także w dniu 28 października 2005 r. komisja stwierdziła, że prace związane z instalacją

centralnego ogrzewania dla potrzeb budynku wielorodzinnego Pozwanej zostały wykonane zgodnie z wytycznymi technicznymi wykonawstwa i odbioru robót, dokonano prób szczelności z wynikiem pozytywnym; stwierdzono, że instalacja nadaje się do użytkowania i eksploatacji. Komisja oceniła wykonanie prac jako należyte. Do robót zostały wykorzystane materiały wykonawcy posiadające wymagane atesty. Komisja odnotowała, że montaż pionów i grzejników w mieszkaniach pominiętych winien być wykonany według wskazań zarządu Pozwanej zgodnie z wpływem wniosków o przystąpienie do montażu. Komisja dokonała ostatecznego odbioru wykonanych robót i przekazała do użytku instalację centralnego ogrzewania. Członkowie Pozwanej zgłaszali liczne zastrzeżenia do sposobu i jakości wykonywanych przez Powódkę prac. Domagali się w szczególności wyciszenia pomieszczenia kotłowni, gdyż emisja hałasu uniemożliwiała części mieszkańców spokojne korzystanie z ich lokali. Nadto, członkowie Pozwanej wskazywali na nieprawidłowe funkcjonowanie instalacji hydraulicznej (brak odpowiedniego ciśnienia i gwałtowne skoki temperatury ciepłej wody), niewłaściwe zamocowanie rur centralnego ogrzewania. Z upływem czasu problemem okazały się również przecieki instalacji centralnego ogrzewania po każdorazowym jej uruchomieniu przed sezonem grzewczym, które były systematycznie usuwane przez pozwaną w ramach jej własnych działań naprawczych. Z uwagi na liczne wady w wykonaniu robót, ich częściowe nieprzeprowadzenie wbrew ustaleniom wynikającym z treści protokołów odbioru oraz wobec braku reakcji Powódki na żądania ich naprawy i dokończenia - zarząd Pozwanej zdecydował wstrzymać płatność kwoty 128.800 zł do czasu usunięcia wad i dokończenia robót. W piśmie z 26 czerwca 2006 r. Pozwana stwierdziła, że nie zostały wykonane określone prace. Wezwała Powódkę do niezwłocznego przeprowadzenia odbioru robót oraz sporządzenia protokołu dotyczącego stanu instalacji. Pozwana domagała się, aby odbiór został dokonany do 30 czerwca 2006 r. w obecności przedstawicieli jej zarządu. W piśmie z 17 września 2006 r. Pozwana zwróciła się do Powódki o przedstawienie pisemnego harmonogramu zakończenia robót inwestycyjnych oraz podania ostatecznego terminu usunięcia usterek dotyczących wykonywanej inwestycji, a także o przekazanie jej wszystkich dokumentów dotyczących inwestycji, odbiorów częściowych i końcowych,

zastrzegając wstrzymanie dalszych płatności w przypadku niewykonania przez Powódkę wezwania. Pozwana w piśmie z 17 września 2006 r. oświadczyła, że unieważnia z dniem 18 września 2006 r. pełnomocnictwo udzielone 2 kwietnia 2004 r. Powódce.

W dniu 25 października 2006 r. w obecności mediatora strony zawarły aneks nr 2 do umowy z 21 września 2004 r. o roboty budowlane, ustalając, że dokonują rozliczenia dotychczasowych zadań określonych w umowie z 21 września 2004 r. jako zadania numer 1, 2, 3 w ten sposób, że wykonawca zobowiązuje się usunąć zgłoszone usterki wg harmonogramu stanowiącego załącznik nr 1 do aneksu, wykonawca poniesie koszty montażu pionów (centralnego ogrzewania i wykona je do 31 stycznia 2007 r., zaś inwestor nabędzie materiały do montażu pionów w łazienkach wraz z podejściami do grzejników, wykonawca ureguje kwestie związane z przebiegiem prac dotyczących pionów i grzejników, natomiast w wypadku braku zgody na wymianę pionów i instalację grzejnika odmawiający członek Wspólnoty podpisze brak zgody na tę wymianę. Uregulowanie kwestii związanych z przebiegiem prac dotyczących pionów i grzejników miało zostać wznowione w chwili uzyskania kredytu termomodernizacyjnego i zakończone w terminie wyznaczonym w umowie kredytowej. Wykonawca zobowiązał się w terminie wskazanym w umowie kredytowej do dostarczenia inwestorowi kompletu dokumentów uprawniających do skorzystania z premii termomodernizacyjnej. W wypadku nieuzyskania kredytu termomodernizacyjnego umowa ulegać miała rozwiązaniu bez składania dodatkowych oświadczeń woli przez którąkolwiek ze stron. Strony ustaliły, że należność z umowy i aneksu jest bezsporna za wykonane pierwsze trzy zadania wskazane w treści umowy. Zostanie ona uregulowana zgodnie z treścią ww. dokumentów. Strony umowy potwierdziły, że stan zaległości Wspólnoty za wykonanie (zaawansowanie) robót objętych tymi zadaniami na dzień 31 lipca 2006 r. wynosi 128.800 zł. Należność ta miała być uregulowana co do zasady w ratach miesięcznych w wysokości wpływów środków na konto funduszu remontowego. Wraz z uzyskaniem kredytu kwota zaległości miała zostać uregulowana i rozliczona w całości. Strony ustaliły, że odstępują od wzajemnych roszczeń i rezygnują od naliczenia odsetek. Zawarte porozumienie

wyłączać miało w zakresie w nim uregulowanym możliwość sądowego dochodzenia roszczeń.

W załączniku nr 1 do aneksu nr 2 strony ustaliły harmonogram realizacji zadań termomodernizacyjnych. Został on uzależniony od posiadania środków własnych, jak również środków przyznanego i uruchomionego kredytu.

Pozwana miała istotne problemy w utrzymywaniu kontaktu z Powódką na dostatecznym poziomie dla realizacji nie tylko inwestycji, ale również umowy o administrowanie nieruchomością. Pozwana nie uzyskała również od Powódki żądanych dokumentów, w szczególności dokumentów finansowych. Z uwagi na postawę Powódki i brak perspektyw na realizację umowy, Pozwana zaniechała zakupu materiału do montażu pionów w łazienkach wraz z podejściami do grzejników, a z uwagi na nieprawidłowości audytu nie otrzymała premii termomodernizacyjnej. W konsekwencji bank nie uruchomił kredytu na finansowanie inwestycji termomodernizacyjnej, którego dotyczyła umowa z 26 października 2005 r.

Powódka jako administrator oskarżała zarząd Pozwanej o opieszałość, a nawet działanie na szkodę Wspólnoty. W piśmie z 7 grudnia 2006 r. poinformowała Pozwaną o udzieleniu przez bank kredytu w wysokości 888.529,60 zł, zaś w piśmie z 22 grudnia 2006 r. wezwała Pozwaną do współdziałania przy wykonywaniu umowy z 21 września 2004 r. i wyznaczyła pod rygorem odstąpienia od umowy ostateczny termin do podjęcia współpracy do 29 grudnia 2006 r.

W piśmie z 17 stycznia 2007 r. Powódka wezwała Pozwaną do zapłaty 128.800 zł jako należności bezspornej oraz do przedstawienia sposobu realizacji pozostałej części płatności za wykonaną inwestycję termomodernizacyjną w związku z rezygnacją z przyznanego kredytu termomodernizacyjnego. Członkowie Pozwanej nadal mieli zastrzeżenia do jakości wykonywanych przez Powódkę prac. W konsekwencji mieszkańcy nie wyrażali zgody na prowadzenie robót w ich lokalach.

Powódka wbrew ustaleniom aneksu nr 2 kwestionowała obowiązek wymiany pionów łazienkowych twierdząc, że oferta i umowa ich nie obejmowały. W piśmie z 23 kwietnia 2007 Powódka wezwała pozwaną do zapłaty 352.020,31

zł wraz z odsetkami ustawowymi od poszczególnych wskazanych w piśmie kwot ze wskazaniem terminów.

„P.” Spółka z o.o. działając w imieniu Powódki i powołując się na wezwanie do współdziałania przy wykonaniu umowy z 21 września 2004 r., w piśmie z 23 kwietnia 2007 r. odstąpiła od umowy z 21 września 2004 r. i oświadczyła, że obciąża Pozwaną karą umowną w kwocie 250.519,40 zł. Powódka w piśmie z 31 lipca 2006 r. skierowanym do pozwanej domagała się uiszczenia kwoty 128.880,- zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w zapłacie w wysokości 17.842,89 zł liczonymi od 22 lipca 2006 r. w ciągu 7 dni od daty otrzymania wezwania. W piśmie z 17 września 2007 r. Pozwana otrzymała wezwanie do zapłaty kwoty 128.800,- zł z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia wymagalności roszczenia, tytułem nierozliczonej inwestycji objętej umową o wykonanie robót budowlanych z 21 września 2004 r., a w szczególności aneksu nr 2 z 25 października 2006 r.

Sąd ponadto ustalił m.in., że Pozwana samodzielnie przeprowadziła prace naprawcze mające na celu wyciszenie kotłowni, a także uzupełniła brakujące obejmy rur zainstalowanych przez Powódkę, tak aby były one właściwie zamocowane, a nadto przeprowadziła naprawę instalacji dostarczającej wodę do centralnego ogrzewania (uzdatniacz wody) i bojlerów c.w.u. uzyskując właściwe ciśnienie ciepłej wody przy odbiorze w lokalach.

Pozwana w związku z umową z 21 września 2004 r. spełniła świadczenia w łącznej kwocie 676.000 zł.

Sąd Okręgowy wskazał, że spór w sprawie dotyczył zasadności żądania Powódki zapłaty wynagrodzenia w wysokości 352.020,31 zł za roboty budowlane określone w umowie z 21 września 2004 z odsetkami ustawowymi od 27 października 2006 r. oraz kary umownej w kwocie 250.519,40 zł z odsetkami ustawowymi od 4 maja 2007 r. Odnosząc się do żądania wynagrodzenia z umowy o roboty budowlane Sąd stwierdził, że zgromadzony materiał dowodowy, w szczególności potwierdzenia zapłaty, pozwoliły ustalić, że Pozwana zapłaciła na rzecz Powódki 676.000 zł. Opierając się na umowie łączącej strony oraz opinii biegłego z zakresu instalacji sanitarnych Sąd podał, że Powódka w zakresie robót miała zrealizować prace o wartości 770.000 zł. Ogółem koszt niewykonanych robót wyniósł 94.300 zł, co w konsekwencji oznaczało, że Powódka zrealizowała

prace o wartości 675.700 zł. Sąd stwierdził, że Powódka otrzymała od Pozwanej o 300 zł więcej niż jej się za wykonaną pracę należało. Zdaniem Sądu Okręgowego bezzasadne jest żądanie Powódki zapłaty tytułem wynagrodzenia 352.020,31 zł za roboty budowlane.

W kwestii żądania zapłaty kary umownej za odstąpienie, Sąd I instancji ustalił, iż do odstąpienia od umowy nie doszło oraz, że nie zaszyły przesłanki z art. 491 § 1 k.c. to jest zwłoka Pozwanej w wykonaniu zobowiązania z umowy wzajemnej. Powołując się na art. 483 § 1 k.c. Sąd uznał, że postanowienia umowy dotyczyły okoliczności uzasadniających naliczenie kary umownej i na tej podstawie oraz zachowania Powódki w zakresie realizacji umowy stwierdził brak po jej stronie przesłanek do naliczenia pozwanej kary umownej.

Wyrok Sądu Okręgowego w całości zaskarżyła powodowa Spółka, wnosząc o jego zmianę przez uznanie powództwa w całości oraz zasądzenie od Pozwanej na rzecz Powódki kwoty 352.020,31 zł tytułem wynagrodzenia z umowy o roboty budowlane wraz z odsetkami ustawowymi od 27 października 2006 r. oraz zasądzenie od Pozwanej na rzecz Powódki kwoty 250.519,40 zł tytułem kary umownej wynikającej z umowy o roboty budowlane wraz z odsetkami ustawowymi od 4 maja 2007 r. Nadto wniosła o obciążenie Pozwanej kosztami procesu.

Sąd Apelacyjny uchylił orzeczenie w części dotyczącej kwoty 128.800,00 zł, objętej aneksem numer dwa wraz z ustawowymi odsetkami i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. Kontrola zainicjowana apelacją Powódki wykazała bowiem, że zaskarżone rozstrzygnięcie w tym zakresie zostało wydane bez rozpoznania istoty sprawy.

Sąd Apelacyjny uznał, iż w pozostałej części apelacja Powódki była niezasadna. Nie stwierdził wadliwości postępowania przed Sądem I instancji skutkujących nieważnością postępowania. Kontrola instancyjna nie wykazała też uchybień przepisom prawa materialnego oraz zarzucanych przez stronę apelującą błędów dotyczących postępowania dowodowego. Dokonane przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne dotyczące okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia w sprawie znalazły odzwierciedlenie w przytoczonych na ich poparcie dowodach, a ich prawna ocena nie wpłynęła ostatecznie na treść rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego. Stąd ustalenia te oraz wyprowadzone na ich podstawie wnioski prawne, że

wskazanymi zastrzeżeniami, Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął za własne. Zdaniem Sądu Apelacyjnego ocena dowodów dokonana przez Sąd I instancji nie naruszała ani reguł logicznego myślenia, ani zasad doświadczenia życiowego czy właściwego kojarzenia faktów. Zaznaczono, że Sąd orzekający w pierwszej instancji - oceniając pojedyncze dowody - zgodnie z przepisem art. 233 § 1 k.p.c. - odniósł ich znaczenie do całego, zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w S. z dnia 26 kwietnia 2018 r. w zakresie pkt II skargę kasacyjną wniosła Powódka.

Na podstawie art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Skarżąca wskazała jako podstawy skargi: I) naruszenie przepisów prawa procesowego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: 1) art. 129 § 1, 2 i 4 k.p.c. w zw. z art. 128 § 1 k.p.c. w zw. z art. 245 k.p.c. przez dopuszczenie i oparcie się przez Sąd na przedstawionych przez Pozwaną niepoświadczonych za zgodność z oryginałem kserokopiach, które nie stanowią dokumentów a tym samym nie mogą stanowić dowodu w sprawie, 2) art. 129 § 1 i 4 k.p.c. w zw. z art. 248 § 1 k.p.c. poprzez zaniechanie zobowiązania Pozwanej do złożenia oryginałów dokumentów, na które się powoływała, pomimo zgłoszenia niezwłocznie przez Powódkę takiego żądania już w piśmie będącym repliką na odpowiedź na pozew, a następnie w piśmie pełnomocnika Powódki z 10 grudnia 2013 r., co miało wpływ na wynik sprawy w sytuacji, w której w obiegu funkcjonowały odmienne wersje umowy z 21 września 2004 r., 3) art. 248 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c., poprzez nieprzeprowadzenie przez Sąd II instancji uzupełniającego postępowania dowodowego poprzez zobowiązanie Pozwanej do przedłożenia Sądowi oryginałów dokumentów dotyczących realizowanej przez Powódkę inwestycji, zwrócenie się do Urzędu Miasta w S. Wydziału Inwestycji oraz Urzędu Dozoru Technicznego o nadesłanie dokumentacji dotyczącej realizowanej przez Powódkę inwestycji, podczas gdy Sąd drugiej instancji w świetle art. 382 k.p.c. zobowiązany był do przeprowadzenia przedmiotowego dowodu wobec okoliczności, że Sąd I instancji nie oddalił ani nie pominął wniosku Powódki zawartego w piśmie z 10 grudnia 2013 r., co miało istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, ponieważ Sąd w efekcie pozbawił się dowodu umożliwiającego ustalenie zakresu wykonanych przez powódkę prac i ich jakości, 4) art. 382 k.p.c. w zw. z art.

233 § 1 k.p.c. przez wydanie orzeczenia z pominięciem części materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji w postaci dokumentu - pisma z 23 kwietnia 2007 r. skierowanego przez „P.” Spółkę z o.o. działającą w imieniu Powódki do Pozwanej o odstąpieniu od umowy z 21 września 2004 r., (s. 16 uzasadnienia zaskarżonego wyroku „pisma zawierającego oświadczenie o odstąpieniu od umowy powódka nie przedstawiła”, co z kolei spowodowało przyjęcie przez Sąd, że Powódka nie wykazała zasadności żądania o zapłatę kary umownej i tym samym miało istotny wpływ na wynik sprawy, ponieważ Sąd zaniechał dalszych ustaleń w tym zakresie, 5) art. 382 k.p.c. i 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. poprzez nierozpoznanie sprawy w granicach apelacji, a tym samym brak prawidłowej kontroli odwoławczej w zakresie zarzutów apelacji, w tym art. 233 k.p.c., tj. dokonanie dowolnej, a nie swobodnej oceny zebranego w niniejszej sprawie materiału dowodowego w postaci: umowy z 21 września 2004 r. zarówno tej przedłożonej przez Powódkę, jak i tej przedłożonej podczas rozprawy przez świadka B. S., aneksu nr 1 i 2 do umowy z 21 września 2004 r., protokołów odbiorów poszczególnych robót, harmonogramu stanowiącego załącznik nr 1 do umowy, poprzez ich pobieżną analizę niezgodną z zasadami doświadczenia życiowego i logiki, co doprowadziło do pominięcia okoliczności, że płatności dokonywane były przez Pozwaną na podstawie umowy załączonej przez Powódkę do pozwu, że aneks nr 2 do umowy z 21 września 2004 r. oprócz regulacji dotyczących ratalnej płatności, która została przez strony przyjęta dla rozliczenia robót wykonywanych przez Powódkę, (27 * 17.400zł) wskazywał dodatkowo kwotę bezspornej należności na rzecz Powódki w wysokości 128.800,00 zł, 6) art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 378 k.p.c. w zw. art. 391 § 1 k.p.c. poprzez nierozpoznanie przez Sąd II instancji zarzutów podniesionych przez Powódkę w apelacji, tj. w szczególności zarzutu załączenia przez Pozwaną do akt sprawy kserokopii niepoświadczonych za zgodność z oryginałem, zarzuty wadliwej oceny dowodów i poprzestanie na ogólnikowym stwierdzeniu, że ocena ta nie narusza reguł określonych w art. 233 § 1 k.p.c., co stwarza jedynie pozór kontroli instancyjnej, brak wskazania w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, jakie okoliczności stanowiły podstawę do oddalenia apelacji powoda wzajemnego w części zaskarżonej przedmiotową skargą kasacyjną, poprzez brak wskazania, dlaczego Sąd II instancji

nie uwzględnił zarzutów apelacyjnych Powódki, poprzez brak odniesienia się przez Sąd II instancji do czynności pełnomocnika pozwanej, który dopiero po wydaniu wyroku przez Sąd I instancji dokonał poświadczenia załączonych kserokopii za zgodność z oryginałem; II) naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 65 § 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie, a w konsekwencji poczynienie błędnej interpretacji postanowień aneksu nr 2 do umowy z 21 września 2004 r. z pominięciem, że aneks nr 2 oprócz tego, że wskazano w nim kwotę bezspornej należności na rzecz Powódki w wysokości 128.800,00 zł na dzień 31 lipca 2006 r., nie uchylał § 2 ust. 5 aneksu nr 1 z dnia 21 września 2004 r., zgodnie z którym pozostała część wynagrodzenia należnego Powódce miała być spłacana w systemie ratalnym 27 rat po 17.400 zł. Tymczasem Sąd II instancji analizując postanowienia zawarte w aneksie nr 2 odnośnie wskazanej kwoty 128.800,00 zł pominął § 2 ust. 5 aneksu nr 1 z 21 września 2004. i nie doliczył tej kwoty w wysokości 201.700,00 zł jako należnego Powódce wynagrodzenia. Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w części oddalającej apelację i przekazanie sprawy w tej części do ponownego rozpoznania sądowi II instancji, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania za wszystkie instancje, a także o przyznanie od Skarbu Państwa adwokat M. J. zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym, jednocześnie oświadczając, że koszty te nie zostały pokryte w całości ani w części.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) Pozwana wniosła o oddalenie w całości skargi kasacyjnej oraz o zasądzenie od Powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, wskazując, iż wyrok Sądu II instancji w zaskarżonej części odpowiada prawu, zaś postawione wyrokowi zarzuty uznać należy i za całkowicie bezzasadne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie. Sąd Apelacyjny oddalił apelację Powódki uznając co do zasady prawidłowość oceny prawnej dokonanej na podstawie ustaleń faktycznych Sądu Okręgowego. Ustalenia te oraz wyprowadzone na ich podstawie wnioski prawne Sąd II instancji z pewnymi zastrzeżeniami

podzielił i przyjął za własne. W zakresie jednak dotyczącym żądania Skarżącej co do wynagrodzenia ponad kwotę 128.800,- zł Sąd Apelacyjny nie dokonał samodzielnych ustaleń ani oceny, ogólnikowo jedynie odnosząc się do zarzutów apelacji oraz konstatując, że zakres przytoczeń faktycznych Powódki nie daje podstaw do badania innych zdarzeń, mogących stanowić o zasadności dochodzenia przez nią innych należności po 26 października 2006 r. ponad w/w kwotę 128.800,- zł.

W orzecznictwie przyjmuje się, że skarga kasacyjna nie może być oparta na zarzucie naruszenia art. 233 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. określającego kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 23 września 2005 r., sygn. akt III CSK 13/05, OSNC 2006, Nr 4, poz. 76; 24 listopada 2005 r., sygn. akt IV CSK 241/05 niepublikowany; 26 kwietnia 2006 r., sygn. akt V CSK 11/06, niepublikowany; 8 października 2009 r., sygn. akt II CSK 222/09, niepublikowany).

W przypadku popełnienia przez Sąd II instancji uchybień w odniesieniu do podstawy faktycznej rozstrzygnięcia polegających na pominięciu zgromadzonego, ale niewłaściwie ocenionego przez Sąd I instancji materiału dowodowego, skarżący może skutecznie je zakwestionować, zarzucając naruszenie konkretnych przepisów prawa procesowego w powiązaniu z art. 382 oraz art. 328 § 2 k.p.c., wraz z wykazaniem, że naruszenia te mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy, jak tego wymaga art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. (wyrok Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., sygn. akt II CSK 96/18, niepublikowany).

W obowiązującym modelu apelacji pełnej rola sądu II instancji nie ogranicza się do aktu kontroli zaskarżonego rozstrzygnięcia, ale obejmuje także powinność merytorycznego rozpoznania sprawy (zob. np. - zamiast wielu - wyrok Sądu Najwyższego z 21 marca 2019 r., sygn. akt II CSK 62/18, niepublikowany). W postępowaniu odwoławczym sąd bowiem ma ponownie, wszechstronnie rozpoznać merytorycznie sprawę. Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 23 marca 1999 r., sygn. akt III CZP 59/98 (OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124), mającej moc zasady prawnej, wyjaśnił, że sąd II instancji może zmienić ustalenia faktyczne stanowiące podstawę wydania wyroku sądu pierwszej instancji bez przeprowadzenia postępowania dowodowego, uzasadniającego odmienne

ustalenia. Z mocy art. 382 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c. przeprowadzone w postępowaniu w pierwszej instancji dowody są każdorazowo przedmiotem swobodnej oceny sądu II instancji. Aktualna pozostaje jednak konstatacja, iż w świetle prawa procesowego uprawnienie sądu II instancji do swobodnej oceny dowodów przeprowadzonych w postępowaniu pierwszoinstancyjnym nie może jednak prowadzić do dowolności. Art. 233 § 1 k.p.c. nakłada na sąd obowiązek wszechstronnego rozważenia zebranego materiału (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 kwietnia 2000 r., sygn. akt II CKN 924/98, OSNC 2000, nr 11, poz. 201).

Ogólnikowo, wręcz lakonicznie w uzasadnieniu wyroku Sąd ad quem odniósł się w szczególności do żądania wynagrodzenia z tytułu kar umownych, ograniczając się do konstatacji o prawidłowości argumentacji Sądu I instancji i uzupełniając o wskazanie określonych zachowań strony powodowej, które miałyby przemawiać za brakiem zaistnienia przesłanek do domagania się przez Powódkę kar umownych. Tak skonstruowany wywód uzasadnienia wyroku nie wytrzymuje krytyki w świetle wymagań stawianych przez prawo procesowe. Sąd Apelacyjny odnosząc się do zarzutów apelacji dotyczących prawidłowości dokonanej przez Sąd a quo oceny dowodów i poczynionych ustaleń faktycznych nie może ograniczyć się do stwierdzenia, iż ocena ta nie narusza reguł logicznego myślenia ani zasad doświadczenia życiowego czy właściwego kojarzenia faktów, a także wskazania, iż nie sposób przypisać sądowi błędu w ocenie poszczególnych dowodów. Takie bowiem lakoniczne stwierdzenie nie stanowi prawidłowej oceny i odniesienia do zarzutów apelacji. Jest to szczególnie istotne w niniejszej sprawie z uwagi na liczne szczegółowo określone przez strony prace i należne za nie należności, które powinny zostać poddane weryfikacji, której Sąd ad quem nie dokonał, co obowiązany był uczynić na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego w ramach obowiązującego w polskim prawie procesowym modelu apelacji pełnej. Wymaga to odniesienia się nie tylko do ogólnie sformułowanego żądania strony, ale również każdego z zarzutów odnoszących się do poszczególnych dochodzonych należności.

Odnosząc się do zarzutu Skarżącej dotyczącego naruszenia art. 129 k.p.c. należy przypomnieć, że niepoświadczone kserokopie nie stanowią dowodów

z dokumentów, o których mowa w art. 244 i art. 245 k.p.c. Nie oznacza to jednak, że są one pozbawione mocy dowodowej w rozumieniu art. 232 w zw. z art. 308 k.p.c. Jeżeli natomiast sąd bądź strona przeciwna je zakwestionuje i zażąda złożenia oryginałów dokumentów, zgodnie z art. 248 k.p.c. strona jak również każda inna osoba, która oryginał dokumentu posiada, obowiązana jest go przedstawić. Obowiązek złożenia oryginału dokumentu powstaje dla strony, która powołuje się na taki dokument, w szczególności w sytuacji, o której mowa w art. 129 § 1 k.p.c., tj. gdy strona przeciwna zażądała złożenia oryginału (zob. też wyroki Sądu Najwyższego z: 25 listopada 2015 r., sygn. akt IV CSK 52/15, niepublikowany; 23 stycznia 2020 r., sygn. akt II PK 135/18, niepublikowany). W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny nie odniósł się do żądania Powódki nieuwzględnienia pism Pozwanej, które nie zostały poświadczone z oryginałem i nie mogą stanowić dowodu w sprawie. Sąd II instancji powinien, oceniając ten zarzut, uwzględnić okoliczność, iż w piśmie z 9 września 2013 r. Powódka wskazała, iż pisma przedłożone przez pełnomocnika Pozwanej nie są poświadczone przez niego z oryginałem, a zatem w jej ocenie nie mogą stanowić dowodu w sprawie, a w konsekwencji - jak podnosiła już w postępowaniu przed Sądem a quo - dokumentowane nimi tezy należy uznać za nieudowodnione. Należy jednak zwrócić uwagę na to, iż ocena dokonana w tym zakresie przez Sąd II instancji powinna zmierzać do ustalenia tego, czy stanowisko Powódki (k. 99/2) należy ocenić jako żądanie, o którym mowa w art. 129 § 1 k.p.c., czy też należało zażądać od strony oryginału przedłożonych przez stronę pozwaną dokumentów z urzędu (art. 129 § 4 k.p.c.). Sąd *ad quem* powinien ponadto w tym kontekście dokonać oceny skuteczności poświadczenia za zgodność z oryginałem wyżej powołanych dokumentów dopiero 23 grudnia 2016 r., tj. już po wydaniu wyroku przez Sąd I instancji.

Natomiast zarzut naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. może być usprawiedliwiony tylko w tych wyjątkowych okolicznościach, w których treść uzasadnienia orzeczenia Sądu II instancji uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia, a także w przypadku zastosowania prawa materialnego do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego (zob. między innymi wyroki Sądu Najwyższego z: 27 czerwca 2001 r.,

sygn. akt II UKN 446/00, OSNP 2003, nr 7, poz. 182; 5 września 2001 r., sygn. akt I PKN 615/00, OSNP 2003, nr 15, poz. 352; 24 lutego 2006 r., sygn. akt II CSK 136/05, niepublikowany; 18 marca 2003 r., sygn. akt IV CKN 1862/00, niepublikowany; 16 maja 2018 r., sygn. akt II UK 139/17, niepublikowany, a także postanowienia z: 20 lutego 2003 r. sygn. akt II CKN 1138/00; 5 kwietnia 2002 r., sygn. akt II CKN 1368/00, niepublikowane). Sąd Najwyższy stwierdza, iż okoliczności te w niniejszej sprawie występują, bowiem nie zostały wyjaśnione motywy i ocena faktów oraz dowodów, które w niniejszej sprawie stanowiły podstawę rozstrzygnięcia. W szczególności Sąd II instancji wskazuje, iż Skarżąca nie dowiodła, jakoby odstąpiła od umowy z przyczyn leżących po stronie pozwanej, przy czym oceny tej nie uzasadnia. Tymczasem, jak podnosi Skarżąca, dokument obejmujący oświadczenie woli z 23 kwietnia 2007 r. o odstąpieniu od umowy z 21 września 2004 r. i zawierające żądanie uiszczenia kary umownej w wysokości 250.519,40 zł został przez Powódkę złożony jako załącznik do pozwu (k. 27).

Na uwzględnienie zasługuje zarzut dotyczący zaniechania odniesienia się do treści postanowień aneksu nr 2 do umowy z 21 września 2004 r. Sąd II instancji wskazał, że Sąd a quo nie dokonał odpowiednich ustaleń co do treści postanowień aneksu nr 2, w szczególności jego § 6, podnosząc, że aneks ten stanowi swoiste „podsumowanie” dotychczasowych relacji stron. Wskazując jednak, że nie doszło do wyjaśnienia przez Sąd I instancji okoliczności, które mają istotne znaczenie dla oceny treści aneksu, a w konsekwencji zasadności żądania Powódki, Sąd II instancji nie dokonał wykładni treści zawartych w aneksach postanowień w sposób umożliwiający weryfikację relacji treści aneksu nr 2 i nr 1, a zatem także co do ewentualnych należności przenoszących kwotę 128.800 zł.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

jw